

ig ons even
ogelijk met

Leiden zag
Robinsons,

at Harmonie
en Zou-
armonie van
thaar over-

en boekse
en gebruik

l gebonden,

tel staat, dat
Bijbelsche

een geloovig

zinning, die

tel kon zon-

Kerk en de

t een inlei-

zing bie-

over de be-

zing voor de

loos over de

Fongelings-

el.

odistisch en

k hier zuiver

dat geheel

gewenschte

is om strijd

kerkeraden

en zijn weg.

het tweede

het licht.

id van den

in besprekt

ooze, 2^e.

tong, 4^e.

tem ter be-

het eerste

end middel

Spreken in

in haar inner-

iek.

onze Gere-

wijze uit

125.

en werkelijk?

ormeerden,

in Eenigheid,

in staat aan-

en dr. War-

beelden in

in op te be-

te maken

te laten op

mulier:

in ontvangen

anderen des

in niet mogen

en worden."

... wij bid-

den, en

Zoon Jezus

l en Vader,

en kinderen

maten van

zo tot Uwe

bekrachtigd." Derhalve moet het zijn aangebracht,
KERK de (z.g.) Doop bedienend werd; dus in de
oogenblikken, die er verlopen zijn tusschen
het inbrengen van de kinderen vóór den pre-
stoen en het toetreden van den dominee tot het
sprengbekken.

Wat door den dienst van den predikant ge-
schiedde aan het sprengbekken, was Gods ver-
zegeling en bekrachtiging; niet de genadewel-
daad zelf!

Hoe is deze wedergeboorte, deze aanneming,
geschied?

Dit het weet, zegge het.

Zijn er Gereformeerden, die werkelijk gelooven
wat het Formulier hier leert?

Nu weet en doorziet een ieder, hoe vol-
komen onwaar, onjuist en leugenachtig het
is, te zeggen, dat naar onze leer de kinder-
kens vóór de ten Doop komen »buiten het
Rijk van God" zouden staan, en »in gedoopt te
zijn, »in dat Rijk zouden wezen".

Er staat duidelijk, dat ze vóór den Doop
in Christus geheligd zijn, en daarom als
lidmaten van Christus en als erfgenamen van
het Rijk Gods behooren gedoopt te wezen.

Dit moet de schrijver geweten hebben,
want hij las heel het Formulier blijkbaar door.

Maar wat dan te zeggen van een pole-
mie, die zoo opzettelijk valsche durft zijn?

Er is geen ander woord voor: Het is on-
waardig, den Christen niet betamende
polemie.

KUYPER.

Voor Koolwijke Scholen.

Ingekomen bij Dr. HOUTZAGER: Van N. N. te
Putten, voor Koolwijk f 10; gecollecteerd in
de Geref. kerk B. te Enschede f 6.33 1/2.

Voor onze Leeshilftheek.

In hartelijken dank ontvangen van K. Tekke-
lenburg te Arnhem, een pakje boeken.

Uit de Pers.

Niet onjuist karakteriseert Dr. Gipsen in de
Basin de verschillende richtingen in haar strijd
tegen het ongelooft, als hij schrijft:

De kerk, (ik spreek nu van alles wat kerk ge-
noemd wordt, niet uitsluitend van hetgeen wij
als de ware kerk erkennen) de kerk moet onder
deze macht der eeuw leven, zich handhaven, en
haar leven onder de volken, met meer of minder
gunstige omstandigheden, voortzetten, en meer ver-
dedigend dan aanvullend optreden, handhavende
haar goed recht.

De Roomsche kerk doet dit door voornamelijk
haar werken van barmhertigheid op den voorgrond
te plaatsen en daardoor de gevolgtrekking af te lei-
den, dat zulke vruchten niet kunnen groeien aan
een kwalen boom; de verstandelijke ontwikkeling,
van hen die daartoe vatbaarheid hebben, met kracht
en beleid te bevorderen; kunsten en wetenschappen
en de liefde tot deze te beoefenen en aan te kwe-
ken; en, door daartoe bekwaam voorwerders,
het betoeg te doen leveren, dat geloof en weten-
schap niet vijandig tegenover elkander staan, maar
dat de ware wetenschap juist gevonden wordt bij
hen, die aan een openbaring Gods aan de men-
schen gelooven, en als het doel ook der wetenschap
bepelden: God alleen zij de eer!

De Protestantische kerken kunnen, uit den aard
der zaak, niet met een samengetrokken kerk tegen
den geest der eeuw optreden, angelen zij zelve
voortuigen van dien geest zijn geworpen, en kracht-
tieve instellingen zijn, die de heerschappij van dien
geest onder het volk ontspreiden. Van haar ver-
schijnsel der nieuwere wetenschappen, door den
staat gesubsidieerd en door het intellect, in het
belang der opklaring, in stand gehouden en be-
scherm, voor zoover in die genootschappen na-
werk en gist en hoop, al wat omgaat in en bij
het denkend deel der natie, de verlichten, de man-
nen van het verstand.

Tegen dien geest der eeuw is en moet echter,
door voorgangers en leden van de volkerkerken,
gemind en gestreden, op verschillende wijzen en
met onderscheiden middelen. Om bij ons vader-
land te blijven, kunnen we van het volgende spreken.

De apologetische methode, die zich ten doel
stelt de openbaring te verdedigen tegen de aan-
vallen van het intellect, gelijk de oude leerzamen
deden tegen het Heidentum.

De kritische methode, die de wijsbegeerte der
euw en wat zij den weg tot kennis, het wezen
onzer kennis enz. noemt, aan een scherp weten-
schappelijk onderzoek onderwerpt, en het onhou-
bare er van uitsprekt, maar ook tegelijkertijd de
kerkelijke aannemen, Gods den menschen, zonden,
de genade en de laatste dingen, zoodanig kritiseert,
dat het werkelijk van al die leerstukken verdwijnt,
en vernieuwde namen nog blijven bestaan.

Verder de ethisch-practische methode, die den
strijd op wetenschappelijk en dogmatiek-kerkelijk
gebied opgeeft, en zich toezicht op de redding der
zielen van den drank, de ontsicht enz.; stichtingen
van allerlei aard, voor oud en jong, voor mannen
en vrouwen, in het leven roept; daarin de goede
zeden van het Christendom poogt te handhaven en
te verbreiden; krachtig bevoordert het Christelijk
onderwijs in de volkscholen, en poogt geheel het
lager onderwijs aan de staatsorgaan te onttrekken,
aan de Christelijke school dezelfde rechtspositie te
geven, die het neutrale staatsonderwijs bezit.

Voorts de ethisch-mystische methode, die de pan-
theïstische wijsbegeerte, vermengd met theosofische
bespeelingen, toepast op de openbaring en de
overgeleverde kerkele; de letterkundige christe-
sche onderzoekingen aangaande den oorsprong en den
inhoud der Bijbelboeken aanvaardt; en tot de slo-
som komt, dat het Christelijk geloof niet staat of
valt met den Bijbel, omdat dit geloof zijn grond
niet heeft in een boek, maar in de getuigenis des
Heiligen Geestes, linnen in het hart van den ge-
loovigen, en in het onmiddellijk aanschouwen van
God en de eeuwige dingen.

Dan volgt de juridisch-confessionele methode,
die het oog richt op de quaestie van recht en on-
recht. Uitgaande van de bewering, — dat de
hedendaagse volkerkerk continuëert of voortzet
de Gereformeerde kerk, uit de dagen der reformatie,
en misdaan in de wettelijke openbaring van het lich-
nam van Christus in ons land, — beschouwt zij den
feitelijken toestand als in strijd met het recht, wil
de formulieren van eenheid niet zijn afgeschied, dat
bevoegdheid daartoe zelfs niet bestaat, en in de
reglementen van de nieuwere volkerkerk zelfs
handhaving van de leer gesicht wordt. Een man
zonder hoofd is krachteloos deze methode doet een
man niet een hoofd; wij degene die hem het
hoofd afloog, daartoe het recht niet had, en dus
een wederrechtelijke daad pleegde. Feitelijke be-
de man dus zijn hoofd kwijt zijn; rechteloos bent hij
het nog.

Ten laatste van alle komt dan de Gereformeerde
beginselenmethode. Deze methode gaat uit van
de grond- of moedergedachten, die door Calvin
en, op zijn voetspoor, door de beste Gereformeerde
schrijvers, uit de H. Schrift zijn afgeleid, aan de
belijdenisschriften het aanzien schoonen, en toege-
past zijn op kerk, staat en maatschappij, om heel
het leven, of het aardsche bestaan, te regelen naar
het Woord Gods, en alles te schilderen en te rich-
ten tot verheerlijking van God, die zich in zijn
Woord openbaard heeft.

Dere methode stelt intellect tegenover intellect,
steelt tegenover steelt, wetenschap tegenover
wetenschap, kunst tegenover kunst, staatsrichting
tegenover staatsrichting, maatschappij tegenover
maatschappij; in z. w. leeft zelfstandig

uit een eigen beginsel, en strekt er naar, kerk,
staat en maatschappij, naar de gevolgtrekkingen,
die in dit beginsel liggen, in te richten en te re-
geeren.

Als ge dit goed begrijpt en doorziet, zal het u
niet verwonderen, dat deze methode beurtelings als
rood-revolutionair en totaal verondersteld weers-
taand wordt, en dat, waar al de andere methoden ook
in verschillen, zij hierin overeenkomen, dat de
Gereformeerde-beginselenmethode moet tegenge-
gaan worden, wijl zij of tot een reus consequente
revolutie voert, of de menscheleke samenleving
die eenen schijnbaar brengt. Men moet deze
methode ook wel het Neo-Calvinisme, om haar te
onderscheiden van het oude Calvinisme, wijl het
v. a. b. v. in de leer van de Overheid ten aanzien
van de kerk en de daaruit afgeleide verhouding
van kerk en staat, tot andere gevolgtrekkingen
komt, dan de Gereformeerde of Calvinistische
schrijvers uit vroeger dagen en de confesie zelve.

Dere Gereformeerde-beginselenmethode heeft,
onschouwd zij de jongste is, al heel wat beweging
en spijting in den lande te weeg gebracht. Wel een
bewijs, dat zij dieper gaat dan de oppervlakte en
werkelijk een methode is van beginselen.

Over hare zelf vermaandelijke uitkomsten te oor-
deelen, zal het thans levende geslacht, naar den
menschen gesproken, wel niet gegeven zijn. Want
beginselen zijn als zaadkorrels, die langzaam we-
ken, en ten laatste den hardsten grond doen spij-
ten en een weg rich banen voor haar eigen leven.

Dat echter die werking het eerst en het meest
op kerkelijk gebied geschiedt, ligt in den aard der
beginselen zelve. En vandaar de quaestie over de
opvoeding tot den dienst des Woords, en de vraag
of deze, naar den eisch van het beginsel, Univer-
sitair of Seminariaal moet zijn. Die vraag staat
niet alles in verband met, in de wereld van het
denken, thans aan de orde is. Zij is een deel, zij
het ook een belangrijk deel, van geheel de Calvi-
nistische levensopvatting. En doordien de toe-
standen op elk gebied zoo ingewikkeld zijn, is ver-
gissing en misverstand, ook onder de uitnemendste
mannen, mogelijk niet alleen, maar bepaald aan-
wezig, in het wetenschappelijke, kerkelijke en poli-
tiek, waaruit nog veel kan voortvloeien, dat ons
de vraag herinnert: »Wachter, wat is er van den
nacht?"

Onze eenige aanmerking zou zijn, dat in
deze schets niet genoeg uitkomt, hoe krachtens
zijn historisch aandeel, alleen het Calvinisme,
evenals Rome, met een principieel, alles omvattende
levens- en wereldbeschouwing tegen de
Revolutie het Evangelie overleefte.

Alle overige Protestantische richtingen leveren
stukwerk, en zijn daardoor en in den strijd met
Rome en in den strijd met het Rationalisme
tot geen afdoend verweer in staat.

KUYPER.

Onze eenige aanmerking zou zijn, dat in
deze schets niet genoeg uitkomt, hoe krachtens
zijn historisch aandeel, alleen het Calvinisme,
evenals Rome, met een principieel, alles omvattende
levens- en wereldbeschouwing tegen de
Revolutie het Evangelie overleefte.

Alle overige Protestantische richtingen leveren
stukwerk, en zijn daardoor en in den strijd met
Rome en in den strijd met het Rationalisme
tot geen afdoend verweer in staat.

KUYPER.

ZESTIENDE JAARVERGADERING

VAN DE

Vereeniging voor Hooger Onderwijs

op Gereformeerden grondslag.

Sinds 1882 was de Jaarvergadering van de
»Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gere-
formeerden grondslag" niet in Leeuwarden ge-
houden. Op Woensdag en Donderdag 5 en 6
Juli kwam toen, in dezelfde zaal, de Jaarverga-
dering samen. Hoe zijn sinds de toestanden ver-
anderd! Om maar een naam te noemen, die
thans niet meer aan het hoofd der regelin-
ginscommissie staat zoodat veertien jaar geleden,
wijzen we op den reeds ontslapen W. M. Op-
peijck, (den Provinciaal Directeur van Friesland).
Ware »vader Ploos van Amstel" nog in leven,
den Reitsmussen herder hadden wij zeker op
deze Jaarvergadering niet gemist.

De gedeelten aan zoolven die heengingen
stemmen tot weemoedigen ernst, vooral in de
dagen die de Vereeniging nu doorleefte, en die
Jaarvergadering, thans te Leeuwarden gehouden,
niet met vroolijke blijdschap zoodat weleer, maar
onder omstandigheden, die een schaduw wer-
pen op haar pad, tegemoet werd gegaan.

Maar toch, ook aan de andere zijde is er re-
den tot dank.

Want zijn er velen heengegaan, hoevelen gaf
de Heere niet in hun plaats terug, jongen man-
nen, kwakelingen onzer Universiteit, die het
Calvinistisch beginsel indragen en hooghouden
in allerlei kringen van ons volk en arbeiden
met nieuwe kracht.

Werd voor veertien jaar op de Meeting te
Leeuwarden door Dr. Kuyper de vraag behan-
deld: Welke zijn de vooruitzichten voor de stu-
denten der Vrije Universiteit? — het heden geeft
op de vraag een welkend antwoord, dat tot
grootte dankbaarheid steunt.

Dat onze vereeniging nog vele vrienden bezit
en een groote schare van mannen en vrouwen
in Friesland haar lief heeft, daarvande getuigt
het groot aantal aanwezigen, dat Woensdagavond
— nu niet naar de Grote Kerk, zoodat weleer —
maar naar de ruime Noordkerk optrok, ten-
einde zich neer te zetten onder het gehoor van
Prof. Dr. W. Geestink, die de Ure des Gebeds
zou leiden.

Dit deed de spreker naar aanleiding van de
woorden van Psalm 33 vs. 22: Uwe goedertieren-
heid, Heere! zij over ons; gelijk wij op
U hopen! Van zijn schoone rede volgde hier
een beknopte samenvatting:

Thans saamgekomen, zoo ving Spr. ongeveer
aan, om te bidden voor onze Vereeniging en
hare Jaarvergadering op morgen, welke de
Heilige Geest zelf in ons die eenheid van ge-
bedstemming, welke ook het deel moet zijn ge-
weest bij Augustinus' doop in den Paarschicht
van 387 te Milaan. Een eenheid, die de
overleving zoo schoon uitdrukte door toen het
Te Deum te laten ontstaan, door een drijving
des Geestes, en machtige bezieling beide, man-
nen zonder voorafgaand overleg in beurtzang
op de lippen geleed.

Met een woord aan Psalm 33: 22 ontdeed
eindigt deze hymne. Zij dit woord: Uwe goedertieren-
heid, Heere! zij over ons; gelijk wij op
U hopen, de toelichting tot ons gebed.

In dit woord, zelf een gebed, eindigt het
»nienwe" lied, waartoe Gods kinderen in dezen
Psalm worden opgewekt.

Het zingt van de heerlijkheid des Heeren, maar
ook van de welgelukzaligheid van zijn volk. In
dat laatste dekt de echo van Mozes' woord
(Deut. 33: 29), en wijst er op, hoe juist in de
bescherming van Jehova die welgelukzaligheid is
gegrond.

Israel heeft dat verstaan en zingt dan ook:
Hij is onze Hulp en ons Schild.

Dat is de stemming van het blijmoedig toe-
zicht. En dat blijmoedig toezicht heeft zijn
vasten grond in het vertrouwen op »Heeren
beligen Naam, op zijn openbaring.

»Heeren volk bidt hier: Uw goedertierenheid
zij over ons, gelijk wij op U hopen.

Uit heel dit woord spreekt: »Vrijmoedigheid
het gebed om goedertierenheid.

De bede om goedertierenheid, recht verstaan,
wijst op een toestand van meerder of minder
elentie. De goedertierenheid toch is een van
die deugden in den Heere, die juist tegenover
de ellende van zijn schepel uitschittert. Bepaal-
delijk tegenover de ellende des natuurlijken

levens. Zoo bij Jozef in de gevangenis (Gen.
39: 21), bij de arme om »menschen wil ver-
vloekt (Ps. 33: 23), bij een Jeremia op Jeruzalems
puinhopen (Klaagl. 3: 22). Bidden om goedertieren-
heid raakt niet zoodaer de zaligheid der
ziel dan wel het geluk, den voorspoed des na-
tuurlijken levens.

Voor zulk bidden is vrijmoedigheid noodig
en deze ligt dan ook uitgesproken in het: »gelijk
wij op U hopen. Dat laatste is evenals het
gelijk ook wij vergeven aan onze schuldenaren
niet de verdienende oorzaak voor, maar wel het
»getuigenis der genade" van de gebedsverhooring.

Daar zijn toch dingen waar men »geen gebed
voor heeft". Geen gebed om goedertierenheid.
Geen gebed voor wat bij den Heere een aige-
naden zaak is; voor wat wij vast overtuigd zijn
dat inzicht tegen Zijn eere; voor wat ons hart
niet heet en op onze ziel niet klemmt. Waar wij
het getuigenis der genade in het hart hebben,
dat deze drie zaken juist anders staan, zal de
vrijmoedigheid daarentegen wel bestaan. Alnaar
de vrijmoedigheid voor het gebed om goedertieren-
heid groter is, zal de spunkracht onder
ziel bij het bidden om die goedertierenheid
sterker zijn.

Voor onze Vereeniging en haar jaarverga-
dering mogen wij thans zeer zeker wel bidden om
»Heeren goedertierenheid. Wel heeft haar
leven aanvankelijk gebloeid, maar in de laatste
jaren is het anders. Ons leven kwijnt. De oor-
zaken daarvan hier voor u uiteenzetten, zegt spre-
ker, zou mij het rechtmatig verwijt berokkenen:
Ja, Eliza: Ik weet het ook wel, zijt gij stil.

Bovenal, het opstellen van de historis morbi
is de taak van den geneesheer; desverlangd kan
de kranke er kennis van nemen; doch anders is
de taak van den Evangeliedienaar, geroepen aan
de sponde van den kranke om te bidden.

Wij willen bidden Uw goedertierenheid Heere!
zij over ons. Ook op den dag van morgen.
Welk een verschil tusschen onze vroegere en
latere samenkomsten. Vroeger was onze Calvi-
nistendag een feestdag voor het Gereformeerde
volk. Hoe is het anders geworden. Vele Gere-
formeerde belijders onttrokken zich aan wat hen
en ons saambracht: het hooger onderwijs op
Gereformeerden grondslag, juist toen de kerk
met daden toonde, dat zij nog haar Gereformeer-
den grondslag liefhad.

En thans is er weder verschil. Nu niet van
kerkelijken, maar van wetenschappelijken aard.
Zij, die het voor ons hebben gepreid, zeggen,
dat het een verschil van standpunt is. Een hoogst
bedenklijk verschil. Te meer, omdat hier over-
tuiging tegen overtuiging staat en met overtuig-
ing spele niet. Zij laten zich dan ook niet
bedekken onder de goedkoopste kunstbloemen
eener valsche gemeedelijkheid, en zijn evenzoo
te ernstig voor een dialectisch toernooi.

Maar ook niet een streng wetenschappelijke
redeneering komt men bij zulke contradictoire
overtuigingen niet verder, want zij missen de
hoogere eenheid. Te inniger zij daarom ons
gebed om »goedertierenheid. Niet dat het onware
en onzedelijke geschiedt, maar dat de boze
hartstocht, die in ons aller ziel is, moge onge-
zeet in de aandoening van heilige smart; maar dat
er de broederlijke liefde blijve; maar, dat er
vermoedelijkheid zij.

Hebt gij vrijmoedigheid tot dit gebed om »goe-
dertierenheid, zoodat ook gij zeggen kunt: »gelijk
wij op U hopen? Maar immers, is het niet onze
Vereeniging geen aigeen zaak. Daartoe gaf
God de Heere ons te vele blijken van zijn gunst.

Seeds, ook bij de ongunst der tijden, had zij,
de Vereeniging, van niet vele edelen en niet vele
rijken, brood voor haar kind.

Wel had zij van »buiten strijd en van binnen
vrees", doch de Heere was steeds haar hulpe
en haar Schild. Maar immers ligt in haar be-
doelen het zoeken van de eere Gods.

Hooger onderwijs eischt niet alleen uitsmet-
ting van wat er is, maar ook van wat er moet
zijn. Verklaring van gronden en oorzaken, van
kennis en feiten is zeker noodig, maar de massa
positieve feiten zonder inzicht van wat achter die
feiten ligt vormt nog geen wetenschap.

Dit raakt de beginselen. De beginselen van
iedereit, maar ook van wat daar achter ligt,
van de hoogere en hoogste beginselen, waarbo-
ven uitgaat gij niet kant, wat uw grondslag zijn
moet, uw begin of uw einde al naar gij in uw
denken afschiet of opklamt.

Hiet nu ligt wat scheiding maakt tusschen ons
en het Hooger Onderwijs der Overheidsscholen.
»Wij vertrouwen op den Naam van »Heeren
heiligheld" ook voor de wetenschap. Die Naam
toch, zijn openbaring, beschreven in de heilige
Schriftuur, is naar onze overtuiging niet slechts
openbaring tot zaligheid, maar ook tot kennis
van die hoogste beginselen, welke heel ons den-
ken en leven beheerschen.

In de Christelijke wereld heerscht reeds over
vele der beginselen eenstemmigheid, doch ook
over veel wat beginsel is heerscht in die wereld
verschil. Verschil tusschen Roomsche en On-
roomsche, tusschen Lutherische en Gereformeerde,
tusschen Arminianen en Calvinisten.

Voor de Theologie is dat in de 16e en 17e
eeuw op de voornaamste punten uitgesproken en
vrucht van dien strijd was de Confessie. Daarom
heeft dan ook het onderwijs in de Godgeleerd-
heid aan onze School zoo veel gemakkelijker
taak.

Dan voor de andere takken van wetenschap,
zijn die beginselen nog niet, of nog niet ten volle
ontsluisd.

Nu vertoont de Christelijke wereld in al haar
schakeeringen een eigen leven, en naar mijn
overtuiging, zegt spr., is dat leven, waarop Cal-
vin zijn stapel drukte en in denken en in willen,
het meest zuivere.

Het Calvinisme begon in de Schrift de be-
ginselen na te speuren ook voor die andere
takken van wetenschap, doch in de 18de eeuw
werd het gebroken in zijn kracht.

De negentiende eeuw gaf een opleving te aan-
schouwen, toen de Heere zijne goedertierenheid tot
dat ingezonden Calvinisme wendde. Eerst in
de kerk, ten onzent, bij de mannen der Sepa-
ratie, toen in den Staat bij Groen van Prin-
ster, thans in de wetenschap bij de Vrije
Universiteit.

In aansluiting aan wat reeds is gezegd, moet,
naar sprekers overtuiging, wat reeds gevon-
den werd bijgevoegd, en door voortgaand
zoeken, de verkregen schat worden verrijkt.
Zoo alleen kan men weer komen tot die »zuivere
Christelijke, — immers Calvinisme bedoelt niet
anders — tot die zuiver Christelijke wijsbegeerte,
waarnaar ook de mannen der natuurkundige
wetenschappen onder ons, zoo verlangend vinden.

En eindelijk, hebt gij vrijmoedigheid tot het
gebed om goedertierenheid?

Maar immers, de nood der tijden dringt en
in dien nood de roeping Gods, ook tot U.

De waarheid van het »alle kennis verzamelen
verzamel smart" wordt door de moderne
wetenschap ook hiein ondervonden, dat de
hoogere beginselen, de diepste gronden en laatste
oorzaken hier verborgen zijn en naar zij zelve
meent eeuwig zullen blijven.

Tragisch einde eener eeuw, die ingeloid is
door die wijsbegeerte welke zich de »kritische"
noemde, en w'er waren juist daarin bestond, dat
zij de oorsprongen zou naspeuren. Niets als ge-
geven aannemen, alles in zijn ontstaan onder-
zoeken en beoordeelen z.zu.

Zeker na het menscheleke kunnen in die eeuw
toe, maar kunnen is nog geen kennen en weten-
schap iets anders dan kunst.

En lid der Fransche academie schreef dan
ook ten vorigen jare in een zeer voornaam tijds-
chrift, dat die moderne wetenschap, zoodat geen
volgsagen bankroet, dan toch een gedeeltelijk
failliet had gemaakt".

En ook voor het praktische leven heeft dit
alles zijn betekenis.

Ook de wetenschap van het zedelijk leven,
om iets te noemen, zoekt naar beginselen voor
haar antwoord. Onder anderen op de vraag:
hoe men handelen moet. Voor ons is dit han-
delings grond in de geboden des Heeren; de
zedelijkheid misliden op den Godsdienst gegrond.
Sedert het begin der eeuw is echter juist het
omgekeerde geleerd. Men zoekt voor zijn moraal
dus andere gronden. En men meende die te
vinden eerst in de bespiegeling en later in de
wet der ontwikkeling van het hoogere uit het
lagere leven, maar thans reeds gaan er stemmen
op, die heel uw zedelijkheid als dwaasheid ont-
kennen. De stemmen van de »marchisten" in de
moraal. Niet de ruwe »oompagnons" die bom-
men werpen in kerken en schouwburgen, maar
de mannen van het intellect als Nietzsche de
wijze en Ibsen de dramaturg uit het Noor-
den, voor wie plichtsbesef een spook is.

Uw goedertierenheid Heere! zij over ons —
gelijk wij op U hopen!

Moge de Geest ons hebben gegeven de vrij-
moedigheid tot het gebed om goedertierenheid.
Vergeet wij daarbij niet, dat tusschen onze
ellende en onze schuld, tusschen onze smarte en
onze zonde verband is.

Brengt dit ons ook tot veroetmoediging. Een
ieder onder onderzoek zijn hart en werk.
Dan, bij God is vergeving.

Bij Hem is goedertierenheid.

Thans voegt ons geen Te Deum, een een de
profundis.

Maar toch nemen wij uit het Te Deum de
laatste woorden, de woorden van onzen psalm
over:

terd worden, toen op zekerden dag om half 7 uur het Turkische gepeupel zich op de ter markt zijnde Armeniers wierp, om ze allen te vermoorden en hunne goederen te rooven. Daarna werd de geheele stad met schrik vervuld; het was een regen van kogels, die op onze arme, onschuldige volksgenooten neerdaalde. Het was een onbeschrijfelijk tooneel. Duidelijk is het nu, dat men in de geschiedenis geen regering aanwijzen kan, welke zonder oorzaak door zulk een barbaarsch slachten en ruïneren zoovele onderdanen vernietigd heeft, die haar sedert eeuwen getrouw waren. Het bloed vloog als een stroom in de markstraten en de verkoren lijen dreven als golven in dezen bloedstroom. Overal lijen, overal de laatste verzueringen van hen, die doodlijk gewond zijn; geklaag en wanhoopskreeten hoort men van alle zijden, maar het woedende gepeupel is nog niet verzadigd. Voor de doodelijke slagen is oud noch jong bevelig. Velen der onzen hebben zich door zich te verbergen, gered. Menigen is eerst na twee of drie dagen uit zijn schuilhoek te voorschijn gekomen. Er werden ook Turken gevonden, die het leven en het goed van vele Armeniers hebben gered, ze in hunne huizen herbergende; maar helaas, nauwelijks de helft der onzen bleef gespaard. Enige der barbaarsche Turken begonnen inmiddels de huizen der Armeniers te overvallen, alles roovend of vernielend, wat zij vonden. Een lang werd de moord voortgezet; de plaatselijke regering zond eerst om tot troepen soldaten naar de markt. Wij ademden wat ruimer, in de hoop, dat de troepen een einde aan het moordtooneel zouden maken, maar helaas! ook zij keerden hunne wapenen tegen de Armeniers en zonden een hagel van Martinkogels op hen af, alsof zij eindigen wilden, wat het woedend gepeupel begonnen was. Tot 12 uur heeft deze slachting geduurd.

Den volgenden dag begon men de winkels der Armenische handwerkslieden te plunderen. Zij, die de slachting ontkomen waren, hadden zich in hunne huizen opgesloten, hun have en goed aan het plunderend gepeupel overlatend. Geen nagel of schoenriem werd den Armeniers gelaten. Deiederige Armenische handwerker en de rijkste Armenische koopman zijn nu gelijk. Den volgenden dag werd er weder gemoerd en de regering zag alles lijdelijk toe. Opmerkelijk is het, dat alle Turken witte en groene banden op dien dag aan hunne tulbanden hadden; zekerlijk, om van de Armeniers onderscheiden te worden. Ook de Grieken hadden dit voorbeeld gevolgd. De vervolging gold alleen de Armeniers.

Duitschland. Dr. Stöcker's afscheid van het Evangelisch Sociaal Congres. Het feit, dat de gewezen hofprediker Stöcker zich teruggetrokken heeft uit het Evangelisch sociaal congres heeft den Duitschen keizer het volgende doen telegraphieeren aan den conservatieven Frietherr von Stumm:

„Stöcker is gekomen op het punt waarvan ik voorzag, dat hij komen moest. Dat predikanten aan politiek doen, is eenvoudig dwaas. Hij, die een Christen is, is tegelijk sociaal, terwijl het Christelijk socialisme een extrovertantie is, die tot vooroordeel en onverdraagzaamheid leidt; twee dingen, die tegen het Christendom ingaan. De predikanten moeten zich met de zielen van hunne toehoorders bezighouden, die liefde tot den naaste aankweeken, maar niet de politiek behoeven zij zich niet in te laten, want deze gaat hun niet aan.“

De koningen der aarde hebben er nooit van gehouden, dat de predikanten aan politiek deden. Achab schold immers reeds Elia uit voor een „beroerder Israels.“ Maar wanneer de leeraars de politiek der koningen steunen, komt het niet in hen op, om zich daartegen te verlaten.

Zoolang de hofprediker Stöcker niet loog tegen het auctoriteitschap van den Pruisischen koning, was hij een gewild man aan het hof. Maar nauwelijks ging hij belijden, dat de Evangelische kerk vrij en zelfstandig behoort te zijn, en dat daarom de opperste bisschop, de koning van Pruisen, zijne heerschappij over de Evangelische landkerk moest laten varen, of hij viel in ongenade, zoo zelfs, dat hij niet alleen voor zijn hofpredikerschap moest bedanken, maar dat hij zelfs niet geduld werd in de permanente commissie van de algemeene synode der Pruisische landkerk. Ofschoon de geestverwanten van den gewezen hofprediker te voren hadden afgesproken, om hem in dat lichaam te kiezen, toch werd hij op stuk van zaken niet verkozen, omdat de jeugdige keizer te kennen gegeven had, dat de verkiezing van Stöcker hem niet aangenaam zoude zijn. Eene gansch kerkelijke vergadering uit den weg gaande voor den wenk van den oppersten bisschop!

De gewezen hofprediker heeft het echter niet alleen met de oud-conservatieve en niet de hofpartij te kwaad, hij wordt ook op kerkelijk gebied genoeg tegengestaan. Deze dagen deed hij in de Kreisynode „Berlin-Kölln“, eens soort classische vergadering, het volgende voorstel:

De Kreisynode besluit het volgende voorstel voor de Provinciale synode te brengen: De Provinciale Bond besluite: a. Predikanten in de provincie Brandenburg, die door wetenschappelijke kennis boven anderen uitmuntten en te gelijk vaststaan in de belijdenis der Kerk, door middel van het bestuur uit te noodigen, zich te wijden aan het academisch leeraamt, in overeenstemming met het beginsel, dat aan de organisatie der Universiteit tot grondslag ligt van vrije deelneming aan het wetenschappelijk onderzoek.

„De kosten voor deze zaak georderd voor hare rekening te nemen.

c. Den minister van eeredienst te verzoeken, dat hij de personen, die volgens besluit a in aanmerking komen, na een onderzoek ingesteld te hebben naar hunne bekwaamheid, tot buitengewone hoogleraren aan de hier aanwezige Universiteit benoeme.“

Prof. Dr. Weber verklaarde dit voorstel, dat slechts ten doel heeft de studeerende jongelingschap niet uitsluitend over te geven aan de leiding van ongelooftige professoren, voor onaanneemelijk, het besluit e noemde hij demagogisch.

Frietherr von der Goltz gaf wel toe, dat de leeraars van de academien ook de practijk moesten leeren kennen, en dat in het laatste decennial jaren door de regering te veel gewerkt was, om mannen als professoren te verkrijgen, die alleen in de studeerkamer werden wat zij zijn. Maar op den weg, door Stöcker voorgesteld, is geen heil te verwachten. Het zou „heilooz“ zijn, wanneer men naast de professoren die als zoodanig beroepen zijn, leeraars zou gaan plaatsen, die met de canonieke misse werden voorzien. Het voorstel is ditimaal van iemand, die van die dingen niets verstaat. Daarom „weg met het tuig, er is niets mede aan te vangen!“ Eene lynchrichting gelijk die in het voorstel wordt voorgesteld, zou in de wereld der professoren tweespalt, in de studentenwereld tweespalt en wantrouwen brengen. De studenten zouden aan den synodalen en aan den ministeriellen professor eene bepaalde tendens toedichten.

Natuurlijk bleef Stöcker het antwoord op deze

aanvallen niet schuldig; doch hij kon het pleit niet winnen. Zijn voorstel werd niet meerderheid van stemmen veroorloofd.

Wanneer zal Dr. Stöcker eens gaan jiveren voor eene vrije Universiteit op den grondslag van de belijdenis der Lutherische kerk?

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VIII.

DE BERAADSLAGING.

In het raadhuis zelf was het eveneens druk. De raadsleden liepen in levendig gesprek de groote zaal op en neer. Dan zag men Gerhard en Bruno Scherfing, vader en zoon; de rijke Cleingedank, overman van 't bakkersgild, zelf zoo dik als een zak meel; de broeders Bruno en Hendrik Hardefust en vele andere raadsheeren, waaronder ook Hilger van der Steffen. Ieder wilde van hem iets weten over den vreemdeling. Ook de stadschrijver was er. Niemand ontbrak nu 't een zoo gewichtige zaak betrof.

De burgemeester trad binnen; ieder nam plaats en 't werd stil. Overstolz groette enkelen, ging toen naar zijn hoogen zetel en luide de bel, ten teken dat men zou beginnen. Aller oogen waren op hem gericht.

„Waarde, weldele Heeren!“ zoo sprak hij, „ik heb u voor een hoogst gewichtige, dringende zaak laten roepen. Gij weet hoe sinds eergisteren in deze stad een vreemdeling vertoefde, die beweerde keizer Frederik te zijn, en aanspraak maakte op den keizertrouw. Hij heeft mij bezocht en beproefd zijn echtheid te bewijzen. Mijn neef Hilger en de stadschrijver waren daarbij tegenwoordig. Maar de zaak is te gewichtig en te moeilijk, om door twee of drie beslecht te worden. Daarom heb ik u opgeroepen.“

En nu verhaalde de burgemeester wat wij reeds weten omtrent den zegeling en het geschrift des bisschops van Palermo. Alle aanwezigen toonden groote verbazing en riepen die zoo luide uit, dat Overstolz stilte verzocht. Nu ging hij voort:

„Wij, d. w. z. ik, mijn neef en de stadschrijver waren het daarvoor eens, dat de bewijzen des vreemdelings wel zeer schoonschijnend zijn, maar ook, dat hier een schandelijk bedrog wordt gepleegd, en wij zijn aansprakelijk nooit kunnen erkennen. Wat zou er van worden als wij, burgers van de aanzienlijkste stad des rijks, ons voor dien vreemdeling verklaarden, zijn plannen steunden? Al tien jaren hebben we nu de regering van koning Rudolf, dien God zegene. Hij is altijd voor ons een genadig heer geweest, heeft ons vooral tegen onze grootsten vijand, den aartsbisschop Sigfried, grooten dienst gedaan, en ons in onze eerlijk verkregen en oude rechten gehandhaafd. Het ware dus zwarte on dankbaarheid, zoo wij meechielden zulk een man van den troon te stooten. Wat zou er van worden, als we onze rechtmatigen koning verlieten en ons bij een vreemdeling aansloten, wiens afkomst we niet eens kennen? Er zou weer een bloedige burgeroorlog ontstaan, zoals wij dien tot ons ongeluk voortdurend in den keizerloosen tijd gehad hebben. Het is dus plicht dien vreemdeling met zijn aanspraken beslist af te wijzen en geen twijfel te wekken aangaande onze trouw aan koning Rudolf. Doch gij hebt te beslissen.“

Met groote aandacht hadden allen geluisterd. Thans wendde zich elk tot zijn buurman om even raad te plegen. Eindelijk stond Hilger op en sprak:

„Veroorloof, mij, heeren, iets toe te voegen aan de woorden van mijn oom. Ik beken, dat het optreden van den vreemdeling mij in de war had gebracht; hij sprak zoo vast en waardig, dat men haast niet kon twijfelen, en zijn bewijssukken versterkten nog dien indruk. Vraag ik mij echter af, of 't mogelijk is dat iemand na dertig jaar voor dood te zijn gehouden, nog leeft, vooral of een keizer zich dertig jaar zoo schuil kan houden, zoo moet ik dit ontkennen. Ik geloof ook dat we met een slimmen bedrieger te doen hebben. Denkelyk wordt de vreemdeling aangespoord door vijanden van onze vorst. Die had al in den beginne met bittere vijanden te strijden. Velen wilden zich onder zijn strengen, maar rechtvaardigen scepter niet buigen, en men kan niet vergeten, dat hij de roofridders hun handwerk heeft verleerd. Daarbij komen de zelfzuchtige plannen van vele grooten, die niet het heil des rijks, maar hun eigen voordeel bedoelen, zoodat onze aartsbisschop. Zij hadden gaarne weder een tijd als kort geleden, toen er koning noch keizer was. Dus moeten we op onze hoede zijn. Onze stad moet niet slechts in rijkdom en grootheid, maar ook in trouw aan keizer en rijk de eerste van het land zijn.“

Toen Hilger had uitgesproken, klonken luide toejuichingen. Het duurde een poos eer de gemoederen weder tot rust kwamen. Nu stond Frederik Schegtere op, een rijk Patriër en verstandig man en sprak: „Wat de burgemeester en Hilger van der Steffen ons hier hebben voorgesteld, stem ik in 't algemeen toe. Maar toch zijn wij nog niet in staat over den vreemdeling een oordeel te vellen. Wij willen geenszins den schijn op ons laden van ontrouw jegens keizer en rijk, maar evenmin mag men kunnen zeggen, dat we een zoo gewichtige zaak niet behoortelyk onderzocht hebben. Wij moeten onze ouden, goeden naam van rechtvaardigheid behouden. Ik stel voor dat de vreemdeling hier verschijne en wij zelf de zaak onderzoeken.“

AAN VRAGERS.

Onze lezers vraagt verder naar het onderscheid tusschen een *opstel*, een *schets* en een *beschrijving*.

„Antwoord is dat *opstel* de algemeene naam is voor al wat opgesteld wordt, al gebruikt wij het meest om een stuk aan te duiden, dat naar den eisch een of ander onderwerp behandelt, zoodanig dat men 't gelezen hebbende, iets weet.

Een *beschrijving* dient om een of ander duidelijk te maken, of een denkbeeld van te geven en is dus steeds ophelderend.

Een *schets* eindelijk is het kort begrip, het bestek, het plan waarnaar iets opgesteld, is of moet worden; ook duidt het woord aan de beknopte of wel vluchtige beschouwing van of mededeeling over eenig onderwerp.

Verder wordt nog gevraagd naar *legende*, *overlevering*, *mythe* en *sprookje*.

Overlevering is al wat wij uit vroeger tijd weten zonder geschiedkundige zekerheid; zij kan waar en ook onwaar zijn.

De *legende* en de *mythe* zijn nauw verwant, doch de eerste behoort meer tot Christelyk, de laatste tot heidensch gebied. Zo bestaan er legenden van de „heiligen“ in de Roomsche kerk; mythen treffen we aan bij de oude Grieken b.v., hun goden betreffende; heel de godenleer heet dan ook *mythologie*. In onzen Bijbel

is dit „mythen“ vertaald door „fabelen“. En de legende en de mythe zijn onbetrouwbaar.

Een sprookje eindelijk is een aardige, soms geestige vertelling, die kwalijk of onmogelijk waar kan zijn, en daarvoor ook nooit wordt verleten.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEFEN: Truimartum (cl. Francker) en Hazerwoude, J. J. Berends te St. Anna-Parechie B. — Ooltgensplaat, A. L. Ruijs te Scrooskerke (Walcheren). — Zalt-Bommel, C. Lindeboom, cand. te Kampen. — Gerkesklooster, W. Verhoef te Ridderkerk. — Wiumarum c. a., H. M. Dethmers te Paesens. — Anna-Jacobapolder (gem. St. Philipsland), G. L. Goris te Hoek van Holland.

AANGENOMEN: Oosterend (op Texel), M. Rooseboom te Wierum (Fr.).

BEDANKT: Oostburg, C. Hoek te Longenhou en Schettens. — Paterson (Noord-Amerika), A. Makkenze te Dierksland. — Ten Boer c. a., P. A. Veenhuizen te Workum. — Zaanland B., J. E. Vonckenberg te Voorthuizen B.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEFEN: Waarde, W. H. Dijkman te Breda. — 't Heerenhoek, B. J. Bolwerk, cand. — Ter Aar, J. H. Gunning te Leersum. — Vierlingsbeek, M. Reijkerkerk te Haaksbergen. — Mellissant (Flakke), D. J. van Aalst Jr., cand. te Hoorn. — Vuursche, K. Havinga te Op. en Neder-Andel. — Oudenhoosch en Hoeven, W. Voors te Kuntre. — Hoogerzwaluwe (toez.), C. Plaatsman te Doeveren en Genereen. — Randwijk, C. J. Leenmans te Hoogeveen. — Goes (vac. Huys), J. R. Callenbach te Jemseke. — Gollinsplaat en Steefkerk, F. F. J. van der Plasche, J. L. te Gonderak. — Kollamerwaag, A. H. Gollins, cand. — Elzenoudijk (cl. Goes), J. ten Oever te Hoedekenskerke. — Hippolytushoef, S. Miedema te Eenigenburg c. a.

AANGENOMEN: Hemmen, Ippius Fockens, cand. te Leiden. — Loenen op de Veluwe, B. J. Bolwerk, cand.

BEDANKT: Urum, H. J. Andre Douwes te 't Zand. — Randwijk, C. J. Leenmans H.A. te Hoogeveen. — Ee, S. Monna te Well. — St. Antoniepolder (gem. Maasdam) en Schore c. a., A. J. Wartena, cand. — Hoogwoud, W. Bax, cand. — Lettebert, B. J. Bolwerk, cand. — Helenaveen c. a., D. van Kreeften te Oostveld. — Oud-leierland, E. H. Gunning te Oostveld. — Abbege en Folgare. — Meuwien, C. Plaatsman te Doeveren en Gendereen. — Bunnik, H. van Griethuisen te Oosterwolde. — Mellissant, D. J. van Aalst Jr., cand.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het 2e kwartaal, geindigd 30 Juni, ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken aan de Administratie.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

J. A. WORMSER,

Directeur-uitgever.

Amsterdam, Juli 1896.

Advertentien.

Voor de vele blijken van hartelijke belangstelling, tijdens zijne ongesteldheid, brengt ondergetekende langs dezen weg aan allen, zoo buiten als binnen deze stad, beleefdelyk zijnen welgemeenden dank.

PH. DEJS.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissie van de Prinsensstraat,
Prinsengracht bij de Prinsensstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

GOLDSCHMEDING'S
PIANO's en ORGELS

zijn alom bekend en worden bij toevoming gevraagd.

GROOTE MAGAZIJNEN
KEIZERSGRACHT 305,
Warmoesstraat 141, Amsterdam.

VRAAG Catalogus en Conditiën, van uur, Ruil en Betaling.

Speciale Inrichting voor Reparatie.

VERHUIJD naar
Ouddorp (Eiland Flakke),
H. N. BASOSKI,

Oefenaar bij de Gereformeerde Kerken.

Gebruikte Postzegels
te koop gevraagd, door J. F. P. WEINSEN Jr., Boekh. N. Leliestraat 53, Amsterdam.

CHRISTELIJK INSTITUUT
te Nieuwe-Pekela.

School voor jongens van 12 tot 16 jaar.

Na de Zomer-vacantie 18 Juli—1 September, kunnen eenige **INTERNES** worden geplaatst. Een prospectus en adressen ter informatie worden op aanvraag toegezonden.

E. UBELS.

Van het
Christelijk Liedboek
voor School en Huis,

UITGEGEVEN DOOR DE
Afdeeling „Groningen en Omstreken“
van de Vereeniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen in Nederland.

Prijs f 0.25,

wordt een present-Exempl. franco toegezonden aan ieder **Hoofd** eener Christelijke school, die het franco aanvraagt en zijne kwaliteit bij de aanvraag opgeeft.

Dr. Uitgever,

Amsterdam. **HÖVEKER & ZOON.**

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAN 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIE en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO 1/2 pCt onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, kwam van de pers:

Een wandel met God.

Levensbeschrijving van den WelEerwaarden Heer

J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL,

DOOR

Dr. L. H. WAGENAAR.

Met Portret en andere afbeeldingen.

Prijs f 1.—

Bij HÖVEKER & ZOON, te Amsterdam, verscheen:

ALLERLEI VOOR ALLEN.

PROZA en POËZIE

DOOR

A. J. HOOGENBIRK en J. A. WORMSER.

Prijs f 0.50.

Kerkbouw te Avereest.

Hiervoor is sedert de laatste opgave ontvangen: Van Mej. A. K. te Uithuizen f 1; door Ds. J. Bavinck van N. N. f 3; van de Ger. kerk te Dieren A. f 5; van de Ger. kerk te Koevorden (catechisatie) f 2.50; van eene vriendin te Nieuworp, N. B. f 2.50.

In de vorige opgaven zijn een paar abnizen ingesloten, die herleid moeten worden. De collectie uit Baflo bedraagt f 9.53. In de laatste opgave staat: Gift Ger. kerk te Scherpenzeel f 2; van N. N. te Scherpenzeel f 8. Dit moet zijn: Gedeele collectie Ger. kerk te Scherpenzeel f 8; gift van N. N. f 2.

Hartelijk dank voor deze bijdragen. De Heere die den blijmoedigen gever lieft, bewege nog vele Broeders en Zusters, om weldadigheid te bewijzen aan deze arme zusterkerk; opdat de schuldenlast niet te drukkend worde.

Namens den kerkeraad,

J. BREMAN, Praesid.

H. HOLTRUST, Scriba.

Avereest, 3 Juli 1896.

Bij den Uitgever K. LE COINTRE, te Middelburg, is ter perse:

De gezegende Kerk des Heeren het Heidendom zegenend.

LEERREDE over PSALM 67: 2 en 3.

Uitgesproken met het oog op den 300-jarigen gedenkdag van onze vestiging in Oost-Indië, door

J. D. VAN DE VELDEN,

Bedienaar des Woords te Middelburg.

Prijs 20 Cents.

Geheel ten voordeele der Zending.

VERSCHEENEN en alom zeer gunstig aanbevolen:

De Afrikaansche Boer.

Kijkjes in zijn verleden en heden, door N. OOSTERBAAN, Hoofdred. te Naarden, met een aanbevelend woord van Prof. C. B. SPRUIJT.

Prijs 30 Cent.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

Meditatiën

VAN

A. J. VAN DEN HEUVEL,

Predikant bij de Hollandsche Christel. Gereformeerde Gemeente te Dispatch (Kansas, Amerika).

INHOUD: De verharding; Zonde tegen de liefde; Tegenstaand des Heiligen Geestes; Zonde tegen den Heiligen Geest; Tot verlossing, eindelijk der verzegeling.

136 bladz. compres gedrukt. Prijs f 0.50.

EXCELSIOR.

Geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Volk.

ONDER REDACTIE VAN

A. J. HOOGENBIRK en J. A. WORMSER.

Prijs per jaargang (12 Nrs. à 16 pag. en 12 Nrs. à 8 pag.) f 3.50.

Inhoud van het Nr. van 21 Juni 1896: De geschiedenis van een Koningshuis, IV. — Bestormd, maar niet genomen, IV. (Met twee platen). — Het lied van den Rotssteen. (Poëzie). — Ratten voor de Rechtbank. — Prijsvragen.

Amsterdam.

HÖVEKER & ZOON.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

In de Schaduw des Doods.

Meditatiën voor de Krankenkamer en bij het Sterfbed,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs f 1.90. In stempelband f 2.40.

ENCYCLOPÆDIE

DER

Heilige Godgeleerdheid,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Drie Deelen, ingesamd f 16.75; in drie halfdeelen banden f 21.25. (Losse banden per stuk f 1.—).

DE UITGEVER,

J. A. WORMSER.

Amsterdam.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARND & ZOON.